

SANG

Årg. 3 • 2022

Sang

Årg. 3 · 2022

Redaktion Lea Wierød Borčak
Uffe Holmsgaard Eriksen

Adresse Skejby Vænge 289, DK-8200 Aarhus

Mail redaktion@tidsskriftetsang.dk

Hjemmeside www.tidsskriftetsang.dk

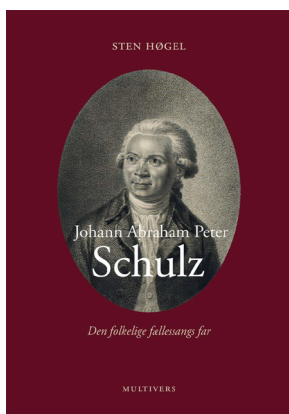
ISSN 2597-0518

Om tidsskriftet Tidsskriftet SANG er et forum for kritisk refleksion over sang som udtryksform. Vi bringer både forskning i og formidling om alle typer af sang fra alle faglige vinkler.

Manuskript SANG modtager mange typer indlæg, f.eks. artikler, anmeldelser, interviews og kommentarer. For vejledning se: <https://www.tidsskriftetsang.dk/manuskript>.

Støtte Tidsskriftet støttes af Statens Kunstfond.

K:
Statens
Kunstfond

Johann Abraham Peter Schulz – Den folkelige fællessangs far

Sten Høgel
Forlaget Multivers
374 sider, illustreret
2020

Historien om J.A.P. Schulz

Anmeldt af Helen Rossil

Forlaget Multivers har på musikkens område profileret sig med udgivelser om dansk musik og danske komponister. Sten Høgels bog om tyskfødte J.A.P. Schulz indtager en naturlig plads i dette selskab og forbereder med sit fokus på ”den folkelige fællessangs far” tillige dette års jubilæum for *Højskolesangbogens Melodibog*.

J.A.P. Schulz (1747-1800) virkede blot otte år i København, men kom med sit virke som hofkapelmester, sit skrift om musikkens betydning for det danske folks dannelse, sit mentorskab for

C.E.F. Weyse og frem for alt med sine lyriske sange ”i folketone” til at få afgørende betydning for dansk musikliv, ikke mindst for sangskatten. Denne rolle er afsættet for Høgels store monografi om Schulz. Hensigten er ”at fortælle historien om komponisten J.A.P. Schulz (1747-1800), hvis navn og store betydning for fællessangen i Danmark delvis er gået i glemmebogen” (s. 9). Denne historiefortælling lykkes i høj grad. Bogen er først og fremmest en kronologisk disponeret biografi; Schulz følges på baggrund af omfattende brev- og kildestud-

ier så godt som fra vugge til grav med løbende udblik til hans værker. Derigennem kan Høgel vise, hvordan tidens fransk-inspirerede teatermusik samt en ”bundsolid musikteoretisk uddannelse på barokkens præmisser” (s. 24) danner baggrund for Schulz’ udvikling af hans særlige ”Volkston”: ”En frigørelse fra barokkens (ofte) instrumentale melodi henimod en syntese af ord og toner, der føjer sig så harmonisk og plastisk om hinanden, at melodien ligesom udspringer af tekstens ordmelodi, det var målet” (s. 184).

Bogen er inddelt i fire kapitler: et om tiden i Tyskland (1747-87), et om tiden i Danmark (1787-95), et kort kapitel om de sidste fem år (1795-1800) i Norge og Tyskland og endelig et endnu kortere kapitel om Schulz i eftertiden. Derudover er bogen forsynet med teksten ”*Denne himmelske musik* – et essay om Schulz’ musikalske univers” af Merete Wendler. Bogen er med Anne Ørbæk Jensens hjælp nydeligt illustreret og forsynet med velvalgte noteeksempler. Den er skrevet i et let og mundret sprog, som ikke blot bør sikre den mange læsere, men som også stemmer godt overens med emnet. Schulz tilhørte nemlig den såkaldte anden berlinerskole, som dyrkede en – med Schulz’ egne ord – enkel og letfattelig stil. Og ligesom denne stil hos Schulz byggede på ungdommens kontrapunktiske

skoling hos Kirnberger, tynges Høgels fremstilling trods omfattende tilgrundliggende studier ikke af referencer eller diskussioner.

Fremstillingens styrke ligger først og fremmest i den rige inddragelse af kildematerialet. Særligt de mange uddrag af brevvekslingen med vennen og digteren Johann Heinrich Voss, som leverede en væsentlig del af teksterne til Schulz’ sange, giver en umiddelbar indsigt i de æstetiske overvejelser, der gennemsyrrer hans kompositioner. Samtidig formidler de et levende indtryk af mennesket Schulz og hans samtid. Det er svært ikke at komme til at holde af Schulz, der forekommer at have været en kunstner med hjertet på rette sted, hvilket han blandt andet demonstrerede gennem oprettelsen af en ”enkekasse” for kapellet. At han havde sine kapelmusikeres hengivenhed, viser det brev, som forfattedes i anledning af Schulz’ sygdom og forestående afsked, med rørende tydelighed (s. 299-300).

Også forfatterens fortrolighed med sangkunsten bør fremhæves. De mange små sanganalyser med vægt på sangbarhed og samspil mellem ord og toner underbygger Schulz’ egne tanker om folketonens styrke i det enkle udtryk. Kunsten ligger ikke i at mestre store former og harmoniske konstruktioner, men at ramme det berømte ”Schein des Bekannten”. Med disse analyser

motiveres den status, Schulz har fået gennem dansk sanghistorie: hos Baggesen, Weyse, Berggreen, Nielsen og Laub samt hos musikhistorieskriverne.

Den kronologisk-biografiske disposition af monografien fører imidlertid også til, at emner og diskussioner, som en tematisk disposition kunne have løftet frem, nedtones eller udelades. Det gælder særligt Schulz' vigtigste bidrag til musikhistorien: hans *Lieder im Volkston* samt disses betydning for de musikdramatiske værker, særligt hovedværket *Høstgildet*, og for den videre danske sanghistorie. Æstetiske refleksioner og åndshistoriske kontekstualiseringer dukker op *en passant*. S. 184-191 gives en "sammenfatning" af *Lieder im Volkston* I-III, men da I og II er behandlet i Tysklands-kapitlet, III 73 sider senere i Danmarks-kapitlet og et planlagt, men ikke realiseret IV efter sammenfatningen, er det ikke helt let at følge den overordnede tanke bag fremstillingen.

Set fra sangforskerens perspektiv er det ærgerligt, at den "folkelige fællessang" ikke belyses i et eget kapitel, specielt da Høgel selv understreger Schulz' betydning for denne. Et sådant kapitel havde muligvis også tvunget forfatteren til en diskussion, der inddrog nyere, kritisk forskning. Man må spørge sig, om Høgel ikke kender til f.eks. Jens Henrik Koudals antologi fra

2005, *Musik og danskhed*, med bidrag af eksperter som Koudal og Kirsten Sass Bak, der begge behandler Schulz' rolle, eller om han helt enkelt lukker øjnene for den problematisering, der her lukkes op for?

Sagen er nemlig, at Høgel ikke undersøger så centrale begreber som "folkelig" og "fællessang". Ikke engang Karl Clausens distinktion mellem "folkelig sang" og "folkesang" fra 1958 nævnes (selv om der refereres til Clausen i øvrigt), hvorfor det ikke fremgår, hvem det *folk*, der tales om, egentlig er. Ligeledes forbliver det uklart, om der med "fællessang" menes en praksis eller et repertoire. Man mistænker det sidste – på side 332 gøres fællessangen synonym med sangskatten og *Højskolesangbogen*. Andre former for sang, f.eks. ungdomsoprørets, er i hvert fald ikke fællessang. Heller ikke sangens forhold til den nationale tanke diskuteres, selv om dette emne går som en rød tråd gennem fremstillingen.

Med disse valg kommer forfatteren til at videreføre en velkendt fortælling om et unisont syngende nationalt fællesskab på tværs af klasser og køn, som man må betragte som tvivlsom og konstrueret, hvis ikke ligefrem *opfundet* (jf. Hobsbawm og Rangers *The Invention of Tradition* fra 1983). Det må nok blive sangforskere af en anden skole end Sten Høgels, der skal tage opgøret med denne fortælling.

Med den flotte monografi om J.A.P. Schulz fortælles historien om en mindre og i Danmark kun kortvarigt residerende komponist, som med sin tyske baggrund lagde grunden til en vokal stil, der kan følges fra Weyse til fornyergenerationen. Kan dette spor mon forfølges op til Benny Andersen og nutidens sangkomponister? Udover at fortælle historien om J.A.P. Schulz lægger denne monografi med sine studier af komponistens sange i deres musikhistoriske kontekst grunden til videre studier i det kanoniserede fællessangsrepertoire – og i de æstetiske forudsætninger for kanoniseringens processer. For det skal han have tak.